

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Педагогічна конфліктологія у вищій школі

Третій рівень (доктор філософії)

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри Протокол № 1 від 30.08.2019 р.

м. Івано-Франківськ – 2019

ЗМІСТ

- Загальна інформація
- Анотація до курсу
- Мета та цілі курсу
- Результати навчання (компетентності)
- Організація навчання курсу
- Система оцінювання курсу
- Політика курсу
- Рекомендована література

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Педагогічна конфліктологія у вищій школі
Викладачі	Професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Савчук Борис Петрович
Контактний телефон викладачів	067 73 065 73
E-mail викладача	boris_savchuk@ukr.net
Формат дисципліни	Нормативна
Обсяг дисципліни	Кредити ЄКТС -3 (90 год.)

2. Анотація до курсу

Курс «Педагогічна конфліктологія у вищій школі» спрямований на Формування в аспіранта адекватної співпраці у науковій сфері, в процесі педагогічної взаємодії рівноправних суб'єктів спільної діяльності. Тематика, зміст дисципліни орієнтовані на оволодіння аспірантами конфліктологічними знаннями, уміннями та навичками організації діалогічної «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії.

Основні теоретичні положення, ідеї курсу розглядаються через призму психологічних механізмів, закономірностей, законів природного розвитку людини, її пізнавальної діяльності, становлення особистісних рис, що є умовою творчого пошуку вчителем шляхів, методів, засобів організації педагогічної взаємодії у ЗВО, здійснення опосередкованого впливу на особистість у цьому процесі. Загальні положення спираються на знання аспірантами філософії як методологічної бази та психології як теоретичної основи та сприяють кращому оволодінню досвідом психолого-педагогічної діяльності у закладах вищої і середньої освіти.

Вивчення курсу «Педагогічна конфліктологія у вищій школі» відбувається шляхом обговорення, рефлексії, осмислення аспірантами теорії педагогічного конфлікту та власного життєвого досвіду, професійних уявлень, вироблення власних поглядів щодо педагогічної взаємодії та розв'язання і запобігання конфліктів у діаді «аспірант-викладач».

Зміст дисципліни передбачає формування знань про: 1) теоретичні основи і засади педагогічних конфліктів у вищій школі; 2) зміст, методи, форми, технології запобігання і розв'язання конфліктів в освітньому процесі вищої школи; 3) психолого-педагогічні умови формування конфліктологічної компетентності здобувачів освіти; 4) стратегії поведінки аспірантами і викладача у конфліктних ситуаціях у ЗВО. Це відповідає трьом змістовим модулям дисципліни, базові блоки якої створюють єдину модульну систему.

Лекційні та семінарські заняття навчальної дисципліни «Педагогічна конфліктологія у вищій школі» орієнтовані на викладання теоретичних основ та самостійну підготовку аспірантами проектів, творчих робіт, ситуаційних вправ, їхнього представлення та обговорення у групі, аналіз педагогічних ситуацій, фрагментів конфліктних ситуацій в освітньому процесі з позиції теоретичних ідей, концепцій, особистого досвіду, організацію мікрвикладання аспірантів.

3. Мета і завдання курсу

Метою вивчення дисципліни є формування у магістрів системи знань, умінь розв'язання педагогічних конфліктів у закладах вищої освіти.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування у аспірантів системи знань про суть і природу конфліктів у педагогічних ситуаціях;
- формування у аспірантів знань, умінь щодо застосування конструктивних способів розв'язання конфліктів у різних педагогічних ситуаціях;
- формування розуміння природи конфлікту у навчально-виховному процесі та готовності до їхнього розв'язання;
- виховання відчуття відповідальності за розв'язання педагогічних конфліктів.

У результаті вивчення дисципліни аспіранти повинні знати:

- особливості педагогічної взаємодії педагога, викладача з учнями, аспірантами;
- передумови виникнення конфліктів у педагогічних ситуаціях;
- суть педагогічного конфлікту, його ознаки, особливості, структуру;
- рівні педагогічного конфлікту, етапи його ескалації, типи;
- психолого-педагогічні причини виникнення конфліктів у педагогічних ситуаціях ЗВО;
- стратегії поведінки викладача у конфліктній ситуації;
- способи прогнозування, розв'язання конфліктів;
- особливості спілкування у конфліктній ситуації;
- модель розв'язання конфлікту;
- суть, особливості, умови застосування переговорів, медіації,

арбітрації.

вміти:

- аналізувати конфлікти у різноманітних педагогічних ситуаціях ВНЗ;
- застосовувати різні прийоми для попередження конфліктів у навчально-виховному процесі ВНЗ;
- управляти конфліктною ситуацією, застосовувати різні способи налагодження дисципліни;
- застосовувати доцільні стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях.

4. Результати навчання (компетентності)

Компетентності:

- обізнаність із теоретико-методологічними основами, категоріальним апаратом та технологіями і методиками здійснення запобігання і розв'язання конфліктів у вищій школі;
- спроможність трансформувати теоретичні знання з педагогічної конфліктології у практичну взаємодію між різними суб'єктами освітнього та наукового процесу у ЗВО;
- готовність використовувати знання з педагогічної конфліктології у майбутній науковій діяльності та інших сферах суспільного життя;
- здатність оперувати інноваційними методами, формами і засобами запобігання та розв'язання педагогічних конфліктів, які важливою професіоналізму здобувачів освіти;
- готовність аспірантів до самоосвіти та професійного самовдосконалення у набутті знань і досвіду, що стосуються педагогічної конфліктології.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу 90 год.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	20 год.
семінарські заняття/практичні/лабораторні	18 год.
самостійна робота	52 год.

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний /вибірковий
1	Освітні/педагогічні науки	перший	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Феноменологія міжособистісного конфлікту 1.Визначення і структура конфлікту. 2.Класифікація конфліктів 3.Функції міжосо-	Лекція	3, 10, 11, 15, 16, 17, 21, 23	Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 2 год		Протягом 2 семестру згідно із розкладом занять

бистісних конфліктів					
<p>Тема 2. Особливості перебігу конфліктів в освітньому середовищі вищої школи.</p> <p>1. Навчально-виховне середовище як фактор виникнення конфліктів.</p> <p>2. Причини і типологія педагогічних конфліктів.</p> <p>3. Структура і класифікація педагогічних конфліктів.</p> <p>4. Функції та динаміка педагогічних конфліктів.</p>	Лекція	11, 15, 17, 21, 23	Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 2 год		Протягом 2 семестру згідно із розкладом занять
<p>Тема 3. Проблема конфліктологічної культури у вищій школі</p> <p>1. Конфліктологічна культура: суть і структура.</p> <p>2. Педагогічна конфліктна ситуація: особливості, види, динаміка.</p> <p>3. Конфліктні особистості</p> <p>4. Стили (моделі) поведінки у конфлікті.</p>	Лекція	2, 3, 14, 15, 16, 21, 23	Опрацювати конспект лекції та відповідні джерела 4 год		Протягом 2 семестру згідно із розкладом занять

<p>Тема 4. Групові конфлікти міжособистісної взаємодії у ЗВО. 1 Конфлікти міжособистісної взаємодії в діаді «педагог - аспірантами»: причини, форми, прояви. 2. Конфлікт «аспірантами — аспірантами»: форми, особливості протікання. 3. Конфлікти у науково-педагогічному колективі: «викладач-викладач»; «адміністратор—педагог».</p>	Лекція	3, 4, 6, 11, 14, 15, 16, 17, 21, 23	Опрацювати і конспект лекції та відповідні джерела 4 год		Протягом 2 семестру згідно із розкладом занять
<p>Тема 5. Конфлікт міжособистісної взаємодії в діаді «педагог - аспірантами» 1. Причини конфлікту «педагог - аспірантами». 2. Ознаки педагогічного конфлікту. Конфлікти діяльності та конфлікти взаємин у виші. 3. Конфлікти дидактичної взаємодії та їхні стадії. 4. Деструктивні і конструктивні функції педагогічного конфлікту у ЗВО.</p>	Лекція	3, 6, 7, 8, 11, 14, 15, 16, 17, 21	Опрацювати і конспект лекції та відповідні джерела 4 год		Протягом 2 семестру згідно із розкладом занять
<p>Тема 6. Організаційно-педагогічна діяльність із запобігання і врегулювання конфліктів у ЗВО 1. Діяльність із запобігання і врегулювання</p>	Лекція	10, 11, 12, 15, 17, 21, 23	Опрацювати і конспект лекції та відповідні джерела 2 год		Протягом 3 семестру згідно із розкладом занять

<p>конфліктів: основні підходи і компоненти. 2.Корекція взаємних оцінних ставлень у системі «аспірантам и - викладач» 3.Запобігання педагогічним конфліктам у ЗВО.</p>					
<p>Тема 7. Конструктивне розв'язання конфлікту: умови, вимоги, поведінка 1.Загальні підходи до ефективного розв'язання конфлікту. А) Вимоги до поведінки в конфліктній ситуації Б) Умови і підходи до конструктивного вирішення конфлікту В) Метод аналізу (картографія) конфлікту 2. Модель поведінки викладача під час конфлікту 3. Практичні поради Щодо оволодіння вміннями розв'язувати конфлікти.</p>	<p>Лекція</p>	<p>2, 3, 8, 11, 12, 15, 17, 21, 23</p>	<p>Опрацювати і конспект лекції та відповідні джерела 2 год</p>		<p>Протягом 3 семестру згідно із розкладом занять</p>
<p>Тема 1. Передумови виникнення конфлік-</p>	<p>Семінарське заняття</p>	<p>2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13,</p>	<p>Опрацювати і</p>	<p>2,5 б.</p>	<p>Протягом 1 семестру</p>

<p>тів у педагогічній взаємодії, характерні ознаки, структури</p> <p>1. Особливості організації педагогічної взаємодії вчителя/викладача та учнів/аспірантами.</p> <p>Передумови виникнення педагогічних конфліктів.</p> <p>2. Особливості, ознаки, структура педагогічного конфлікту.</p> <p>3. Рівні конфлікту (суперечка, прихований, глибинний).</p> <p>4. Динаміка, ескалація</p>		<p>15, 16, 20, 21, 23.</p>	<p>відповідні джерела, 2 год.</p>		<p>згідно з розкладом занять</p>
<p>конфлікту у навчально-виховному процесі, його етапи.</p>					
<p>Тема 2. Типологія, психолого-педагогічні причини виникнення педагогічних конфліктів</p> <p>1. Міжособистісні конфлікти у навчально-виховному процесі та внутрішньо особистісні конфлікти.</p> <p>2. Особливості конфліктів у педагогічному спілкуванні (конфлікти сприймання, комунікації, взаємодії).</p> <p>3. Класифікація педагогічних конфліктів за причинами виникнення.</p>	<p>Семінарське заняття</p>	<p>1, 2, 3, 5, 9, 15, 17, 18, 19, 21</p>	<p>Опрацювати відповідні джерела, 4 год.</p>	<p>5 б.</p>	<p>Протягом I семестру згідно з розкладом занять</p>

<p>Тема 3. Стратегії поведінки педагога у конфліктній ситуації, шляхи розв'язання конфліктів</p> <p>1.Класифікація стилів поведінки педагога у конфліктних ситуаціях. 2 . Шляхи вирішення педагогічного конфлікту за інтересами суперників (переговори, фасилітація, медіація, арбітрація). 3. Особливості, процедура проведення переговорів педагога зі студентами:</p> <p>А) Суть переговорів, їхні види (жорсткий, м'який, колаборативний); Б) Аналіз кожного етапу проведення переговорів.</p>	Семінарське заняття	2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 21, 23.	Опрацювати відповідні джерела, 2 год.	5 б.	Протягом 1 семестру згідно з розкладом занять
<p>Тема 4. Проблема запобігання і</p>	Семінарське заняття	2, 3, 5, 8, 10, 11, 15, 17, 21, 23.	Опрацювати відповідні джерела, 2 год.	5 б.	Протягом 1 семестру
<p>врегулювання конфліктів у ВНЗ.</p> <p>1 Конфлікти міжособистісної взаємодії в діаді «педагог - студентами»: причини, форми, прояви.</p> <p>2. Конфлікт «студентами — студентами»: форми, особливості протікання.</p>			відповідні джерела, 2 год.		згідно з розкладом занять

<p>3. Конфлікти у науково-педагогічному колективі: «викладач-викладач»; «адміністратор – педагог».</p>					
<p>Тема 5. Групові конфлікти міжособистісної взаємодії у ЗВО 1. Основні підходи і компоненти діяльності із запобігання і врегулювання конфліктів у ВНЗ. 2. Конструктивне розв'язання конфлікту: умови, вимоги, поведінка. 3. Поведінка викладача під час конфлікту 4. Практичні щодо оволодіння вміннями вирішення конфліктів. 5. Запобігання педагогічних конфліктів у ЗВО.</p>	<p>Семінарське заняття, круглий стіл</p>	<p>2, 3, 11, 15, 17, 21, 22.</p>	<p>Опрацюват и відповідні джерела, 2 год.</p>	<p>5 б.</p>	<p>Протягом 1 семестру згідно з розкладом занять</p>
<p>Тема 6. Шляхи формування конфліктологічної компетенції майбутнього вчителя і викладача. 1. Поняття конфліктологічна компетенція аспірантаміа. 2. Формування знань, умінь і навичок управління конфліктними ситуаціями і вирішення педагогічних конфліктів. 3. Технології підготовки</p>	<p>Семінарське заняття</p>	<p>2, 3, 11, 15, 17, 21, 22.</p>	<p>Опрацюват и відповідні джерела, 2 год.</p>	<p>2,5 б.</p>	<p>Протягом 1 семестру згідно з розкладом занять</p>

майбутніх учителів до розв'язання конфліктів у міжособистісній взаємодії.					
<p>Тема 7. Особливості фасилітації, медіації, арбітражії в міжособистісних конфліктах у ЗВО</p> <p>Заняття 1.</p> <p>1. Поняття фасилітації та умови її застосування у розв'язанні педагогічного конфлікту.</p> <p>2. Способи організації процесу фасилітації.</p> <p>3. Суть медіації та її відмінність від фасилітації.</p> <p>Заняття 2</p> <p>1. Принципи організації процесу та поведінки медіатора. Етапи проведення медіації.</p> <p>2. Характеристика несудової арбітражії, відмінність від медіації.</p> <p>3. Сюжетно-рольові ігри.</p>	Семінарське заняття, презентація	2, 3, 11, 15, 17, 21, 22.	Опрацювати відповідні джерела, 4 год.	2,5 б.	Протягом 1 семестру згідно з розкладом занять
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. (Див.: пункт «9.3. Види контролю «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).				
Вимоги до письмової роботи	Загальні 100 балів включають: Поточний контроль 25 балів Самостійна робота 75 балів				
	Концептуально конкретне й емпірично верифіковане висвітлення питань і завдань ККР.				

Семінарські заняття	Оцінюються за п'ятибальною системою.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх передбачених форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу - 50 .
Політика курсу	
Політика курсу базується на гуманістичній освітній парадигмі, суть якої полягає у повазі до особистості аспіранта, у праві й можливості майбутнього фахівця самостійно обирати спосіб засвоєння навчального матеріалу, використовувати нові методи, прийоми і засоби педагогічної діяльності; на навчанні у співробітництві, тобто спільній із викладачем діяльності; на плюралізмі як важливій основі розвитку інтелектуальних здібностей аспірантів, розвитку їхнього критичного мислення. Будь-які форми порушення академічної доброчесності не толеруються.	
Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Закон України «Про освіту» № 1060-ХІІ від 23.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР . – 1991. – № 34. – Ст. 451. 2. Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про освіту» : Закон України № 100/96-ВР від 25.03.1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – N 21. – Ст. 84. 3. Закон України "Про вищу освіту". Закон від 01.07.2014 № 1556-VIIvnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu. 4. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України № 347/2002 від 17.04.2002 р. 5. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 року. 6. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету Міністрів України № 65 від 20.01.1998 р. 7. Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 1074 від 5.09.1996 р. 	
Базова література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология. — М., ЮНИТИ, 2002. – 591 с. 2. Анцупов А. Я. Конфликтология в схемах и комментариях / А. Я. Анцупов, С. В. Баклановский. – СПб.: Питер, 2005. – 288 с. game.ru/.../_Анцупов_А.Я.,_Конфликтология_в_схемах_икомментариях.pdf 3. Бандурка, А. М. Конфликтология: учеб. пособие для вузов/ А. М. Бандурка, В. А. Друзь; Нац. ун-т внутренних дел. - Х.: Фортуна-пресс, 1997. - 352 с.. 4. Булах І.С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів: Навч.-метод. посібник / І.С. Булах, Л.В. Долинська. - К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. - 114 с. 5. Ващенко І.В. Конфлікт та його сутнісні характеристики // Психологія: 36. наук, праць. - К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. - Вип. 3. -С. 47-54. 6. Гураль У. М. Суть конфліктологічної взаємодії в середовищі освітніх установ / У. М. Гураль, С. М. Калаур // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / [редкол.: І. О. Смолюк (голов. ред.) та ін.]. - Луцьк, 2011. - № 8 : Педагогічні науки. - С. 66-71. 7. Джелалі О. В. Психологія вирішення конфліктів : навч. посіб. / О. В. Джелалі. – Київ ; Харків : Р.И.Ф., 2006. - 320 с. 8. Дмитриев А. В. Конфликтология: Учебное пособие. — М., 2000. 9. Долинська Л. В. Діалогічна взаємодія викладача і студента як умова особистісно- 	

- професійного зростання майбутнього вчителя // Психологія: Зб. наук. праць. – Вип. 2. – К.: НПУ, 1998. – С. 93 – 97.
10. Долинська Л. В. Стилі педагогічного спілкування та можливості його формування в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя // Психологія: Зб. наук. праць. – К.: НПУ, 1999. – Вип. 1 (4). – С. 64 – 69.
11. Донченко Е. А., Титаренко Т. М. Личность: конфликт, гармония. – К.: Политиздат Украины, 1987.
12. Дурманенко Є. А. Конфлікти у вузі // Конфлікти в педагогічному процесі : [монографія] / Є. А. Дурманенко. – Луцьк, 2004. – С. 158–192.
13. Дурманенко Є. А. Способи попередження та регулювання конфліктів у вузі // Конфлікти в педагогічному процесі : [монографія] / Є. А. Дурманенко. – Луцьк, 2004. – С. 193–208.
14. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 456 с.
15. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии. — СПб.: Питер, 2001. – 360 с.
16. Жук О. Аналіз теорії й практики формування конфліктологічної культури у вищих навчальних закладах / О. Жук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота : [зб. наук. ст.] / М-во освіти і науки України Ужгород, 2009. – Вип. 16/17. – С. 34-37.
17. Журавлев В. И. Основы педагогической конфликтологии. — М.: РПА, 1995.
18. Загальна конфліктологія: Навч. посіб. / Ващенко І. В. та ін. — Х., 2001.
19. Загітова К.І. Психологічні умови конструктивного вирішення конфліктів" у професійних ситуаціях // Проблеми вищої педагогічної освіти у світлі рішень II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. - К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. - 4.2. - С. 46-49.
20. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта. — М.: АО «Аспект-пресс», 1994.
21. Ишмуратов А. Т. Конфликт і злагода. Основи когнітивної теорії конфліктів — К.: Наукова думка, 1996. – 190 с.
22. Конфліктологія: конспект лекцій. – Для підготовки магістрів. – К., 2008/ : Режим доступу. lib.detut.edu.ua/fem/suspilni-ta-gumanitarni-nauky/624.pdf
23. Конфліктологія : навч. посіб. : [для студентів ВНЗ] / П. С. Прибутько, Р. В. Михайленко, Л. М. Дубчак, М. М. Роговенко. – К., 2010.
24. Конфліктологія : курс лекцій (модульний варіант) : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. М. Нагаєв . - Харків, 2008.
25. Конфликтология: проблемы, методы, перспективы. — Симферополь, 1997.
26. Конфликтология: Учебник / Под ред. А. С. Кармина. — СПб.: Лань, 1999.
27. Конфликтология : хрестоматія : учебно-методическое пособие / Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т ; сост. Н. И. Леонов. - 2-е изд., стер. – Москва ; Воронеж, 2003.
28. Кравченко Т. Характеристика міжособистісної взаємодії педагога у ситуації конфлікту та фактори, які її визначають / Т. Кравченко, І. Брецько // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота : [зб. наук. ст.]. – Ужгород, 2009. – Вип. 16/17. – С. 56-58.
29. Ложкин Г. В., Повякель Н. И. Практическая психология конфликта: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2002. – 256 с.
30. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 416 с.
31. Нагаєв В. М. Конфліктологія: курс лекцій (модульний варіант): Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 198 с.
32. Орбан-Лембрик Л. До питання про міжгрупові конфлікти й упередження / Л. Орбан-Лембрик // Соціальна психологія. - 2007. - № 3. - С. 23-29.
33. Орлянський В. С. Природа конфлікту. Класифікація конфліктів. Сфери розгортання

- конфліктів // Конфліктологія : навч. посіб. / В. С. Орлянський. - Київ, 2007. – С. 19–70.
34. Пірен М. І. Деонтологія конфліктів та управління. — К., 2001.
35. Пірен М. І. Конфліктологія: Підручник. — К.: МАУП, 2003. — 360 с.
36. Педагогічна конфліктологія: конспект лекцій для магістрів спец. 8.000005 Педагогіка вищої школи/ Укр. інж.-пед. акад.; уклад. І. М. Шалімова. - Х.: [б. в.], 2011. - 88 с.
37. Повар І. П. Про специфіку конфліктів у вищому навчальному закладі / І. П. Повар // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки . – Луцьк, 2010. – № 13 : Педагогічні науки. – С. 120-123.
38. Прикладная конфликтология: Хрестоматия / Сост. К.В.Сельченко. – Мн.: Харвест, 1999.
39. Психология конфликта / Сост. и общая редакция Н. В. Гришиной. — СПб., 2001.
40. Сидоренко О. Л. Про способи підвищення ефективності взаємодії викладача зі студентами // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2002. - №1 – 2. – С. 83 – 88.
41. Скотт Д. Г. Конфликты. Пути их преодоления. — К.: Внешторгиздат, 1991. – 191 с.
42. Словник-довідник термінів з конфліктології / За ред. М. І. Пірен, Г. В. Ложкіна. — Чернівці; Київ, 1995.
43. Третьяк В. П. Взаємовідносини між викладачем і студентом як фактор підвищення якості освіти / В. П. Третьяк // Проблеми освіти : наук. зб. / М-во освіти і науки України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти ; [редкол.: І. О. Вакарчук та ін.]. - Київ, 2010. - Вип. 61. - С. 84-90.
44. Туркот Т. І. Педагогічна конфліктологія // Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Т. І. Туркот. – К., 2011. – С. 145–162.
45. Управління конфліктами : текст лекцій : навч. посіб. / Г. В. Жаворонкова, О. М. Скібіцький, Т. В. Сівашенко, О. І. Туз. – К.: Кондор, 2011. - 172 с.

13. Допоміжна

1. Бех І.Д. Справедливість-несправедливість у міжособистісних взаєминах // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. - 2006. - № 1. - С. 5-14.
2. Галичанська А. В. Родинна традиція як умова запобігання міжпоколінних конфліктів у підлітків у сім'ї : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Галичанська А. В. ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. - Івано-Франківськ, 2011. - 20 с.
3. Грабовська С., Равчина Т. Конфлікти без насильства: Посібник/ За ред.. Шведа Ю.Р. –Львів: Фонд «Україна-Європа», 2001.
4. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта // Социологические исследования. – М.: Наука, 1994. — № 5. – С. 142-147.
5. Костюшко Ю.О. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Житомир, держ. ун-т ім. І. Франка. - Житомир, 2005. - 20 с.
6. Котик І. О. Розвиток суб'єктивності учнів при розв'язанні конфліктів у процесі діалогічного навчання // Психологія: 36. наук, праць. - К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. - 2000. - Вип.3. - С. 143-150.
7. Чернышев А.С. Практикум по решению конфликтных педагогических ситуаций. М.: Педагогическое общество России, 1999.

14. Інформаційні ресурси

1. Національний Темпус-офіс в Україні. – Режим доступу до сайту: <http://tempus.org.ua/uk/vyshha-osvita-ta-bolonskyj-proces.html>
2. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.unesco.org/>
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.mon.gov.ua>.

Викладач:

Доктор історичних наук, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
ім. Б. Ступарика Б.П.Савчук